

Життєвий шлях професора Івана Федоровича Криворучка

Професор Іван Федорович Криворучко (1919—1996) віддав 40 років свого життя, починаючи з 1954 р., служінню неврології, працюючи на кафедрі неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. Висвітлено значущі події життя талановитої людини, лікаря і педагога.

Іван Федорович Криворучко, 70 років

Професор Іван Федорович Криворучко (1919—1996) народився в с. Гнатенки (нині — с. Гнатенки Шишацької селищної громади Миргородського району Полтавської області) у родині селян. У 1928—1932 рр. навчався в Гнатенківській початковій школі, у 1932—1935 рр. — у Дмитрівській неповній середній школі. 1935 р. вступив до Полтавської фельдшерсько-акушерської школи (нині — Полтавський базовий медичний коледж Полтавської обласної ради), яку закінчив у 1938 р. У 1938—1939 рр. працював фельдшером і завідувачем медичної ділянки с. Плоске Решетилівського району Полтавської області.

У період з 1939 до 1942 р. перебував на військовій службі на Далекому Сході в будівельному батальйоні Тихоокеанського флоту як червоноармієць-фельдшер. У 1942 р. Іван Федорович був направлений на фронт, служив у бригаді Ленінградського фронту та батальйоні Білоруського фронту як фельдшер стрілецького батальйону до

отримання поранення в 1944 р. Того ж року нагороджений командуванням фронту орденом «Красная Звезда», медаллю «За отвагу». У 1944—1945 рр. проходив курси лікування в госпіталях. У 1945 р. демобілізований із армії як інвалід Великої Вітчизняної війни. Працював завідувачем фельдшерського пункту у с. Велика Бузова (нині — с. Велика Бузова Шишацької селищної громади Миргородського району Полтавської області).

У період з 1945 до 1951 р. Іван Федорович навчався в Київському медичному інституті на лікувальному факультеті. Одним із його викладачів був завідувач кафедри нервових хвороб академік АМН СРСР Б.Н. Маньковський. По закінченні навчання отримав диплом «з відзнакою» (за спеціальністю «лікувальна справа») й обійняв посаду лікаря-порадника. Радою професорів Київського медичного інституту його рекомендовано на наукову роботу. Зарахований клінічним ординатором кафедри нервових хвороб. У 1954 р. закінчив клінічну ординатуру й зарахований на посаду асистента кафедри нервових хвороб Київського медичного інституту.

У 1956 р. І.Ф. Криворучко захистив кандидатську дисертацію на тему «Матеріали к вопросу патологии нервной системы при злокачественных новообразованиях» і здобув науковий ступінь кандидата медичних наук.

У 1966 р. прослухав цикл семінарських лекцій з основних методів та принципів сучасної біології із курсом лекцій із генетики при Центральному інституті вдосконалення лікарів. Викладав медичну генетику для студентів усіх факультетів при кафедрі нервових хвороб, проводив практичні заняття, а також читав лекції з генетики людини з основами медичної генетики на біологічному факультеті Київського державного університету (нині — Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

У 1968 р. захистив дисертацію на тему «Церебральные сосудистые осложнения у больных сахарным диабетом. ». У 1969 р. здобув науковий ступінь доктора медичних наук, а 1971 — вчене

Стаття надійшла до редакції 23 лютого 2024 р.

звання доцента. Іван Федорович продовжив педагогічну діяльність, очоливши базу кафедри нервових хвороб у Київській клінічній лікарні імені Жовтневої революції (нині — КНП «Олександрівська клінічна лікарня м. Києва») на 100 ліжок.

У 1977 р. перебував у Чехословацькій Соціалістичній Республіці (нині — Чехія) як керівник виробничої практики студентів. Останні завжди згадували Івана Федоровича як дуже розсудливого, поміркованого викладача як у клініці, так і під час літньої практики, а також як людину, освічену не лише в галузі медицини.

У 1981 р. отримав вчене звання професора. Із 1982 р. працював професором кафедри нервових хвороб Київського медичного інституту.

Іван Федорович завжди щиро ділився знаннями не лише зі студентами, а й з колегами по кафедрі та лікарями. Під час проведення оглядів він завжди допомагав зі встановленням діагнозу, призначеннями щодо лікування кожному пацієнтові. До хворих професор зазвичай ставився лагідно, але завжди намагався бути чесним щодо їхньої хвороби й діагнозу.

Також Іван Федорович завжди підтримував молодих науковців на кафедрі. Ніколи не відмовляв в обговоренні складних питань, які стосувалися наукової діяльності. Активну практичну та наукову роботу в галузі нервових хвороб і медичної генетики він продовжував до 1994—1995 рр. Був обраний першим головою наукового товариства медичних генетиків України.

2014 р. в Енциклопедії сучасної України опубліковано статтю авторства професорки кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця Л.І. Соколової, присвячену професору Криворучку. У 2019 р. з нагоди 100-річчя з дня його народження Національна наукова медична бібліотека України на своїй офіційній сторінці в мережі Інтернет розмістила ювілейну біографічну довідку.

Співробітники кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, яким пощастило знати й працювати з Іваном Федоровичем особисто, згадують його як фахівця, справжнього лікаря, педагога-наставника, дуже відповідальну людину, чуйну до чужого болю. Незважаючи на проблеми зі здоров'ям, спричинені тяжким пораненням під час II Світової війни, Іван Федорович ішов на роботу з радістю й отримував справжнє задоволення від професійної діяльності.

Дружина Івана Федоровича також лікарка. Донька — педагогиня, онук — юрист. Близькі й рідні дуже тепло згадують про нього, а також про його хобі й заняття під час дозвілля. Останні є свідченням того, що ця людина була непересічною. Так, одним із його захоплень було конструювання й вдосконалення замків. А ще він любив в'язати: професор вважав, якщо щось можна зробити власними руками, то це слід робити. Займався

будівельними роботами. Однак найбільше любив Іван Федорович садівництво та читання. Він зібрав власну бібліотеку, значну за обсягом. Читав багато, причому літературу, різну за жанром і змістом (наукову, науково-популярну, художню, публіцистичну). Знав чимало творів напам'ять і нерідко цитував їх. Цінував, розумів та любив українську культуру в усіх її виявах. Його цікавила народна творчість і зразки високого мистецтва. У полі його інтересів перебували як косівська кераміка, так і розвідки про Леся Курбаса.

Значним є науковий доробок Івана Федоровича. Він був автором і співавтором понад 60 наукових праць, зокрема монографії, навчального посібника, методичних рекомендацій. Найважливішими науковими виданнями, над якими працював професор, є «Высшая нервная деятельность и злокачественные опухоли» (1966, у співавторстві з І.Т. Шевченком), «Генетика человека с основами медицинской генетики» (1979, у співавторстві з Г.Д. Бердишевим), «Нервные болезни» (1985, у співавторстві з О.А. Ярошем та ін.), «Медицинская генетика» (1990, у співавторстві з Г.Д. Бердишевим), «Индивидуальна чутливість організму до ліків. Поради лікаря» (1991, у співавторстві з Н.О. Горчаковою), «Медична генетика» (1993, у співавторстві з Г.Д. Бердишевим), «Нервові хвороби» (1993, у співавторстві з О.А. Ярошем та ін.).

У наших серцях Іван Федорович назавжди залишиться світлою людиною, яка щиро дарувала знання, тепло серця і мудрість душі тим, хто був поруч.

Список наукових праць І.Ф. Криворучка

1. Патологии нервной системы при злокачественных новообразованиях внемозговой локализации. Тез. докл. КНИИРРО. К.; 1955.
2. Материалы к вопросу патологии нервной системы при злокачественных новообразованиях. Врачебное дело. 1955;8.
3. О боли и болевой чувствительности у онкологических больных. Тез. докл. КГИДУВ. К.; 1956 (у співавторстві зі С.М. Слинчак).
4. Состояние нервной системы у онкологических больных при внемозговой локализации опухолей. Вопр. лучевой терапии. КНИИРРО. К.; 1956 (у співавторстві зі С.М. Слинчак).
5. О патологии нервной системы при раковой болезни. Вопр. онкологии. 1957; 2.
6. Исследование нервной системы как вспомогательный метод диагностики злокачественных новообразований. Новые методы в диагностике в онкологии и рентгенологии. К.; 1957.
7. Изменение сосудистого тонуса у больных гипертонической болезнью по данным плетизмографического исследования. Сб. работ сотрудников КМИ. К.; 1957.
8. О патологии нервной системы при внемозговой локализации опухолей. Невропатология и психиатрия. 1958;5.

9. О патологии вегетативной нервной системы при злокачественных новообразованиях. Новый хирургический архив. 1958;5 (у співавторстві зі С.М. Слинчак).
10. О полиневритах у больных раком. Объединенный сборник научных работ МЗ УССР. К.; 1959.
11. О некоторых особенностях клиники раковых опухолей позвоночника и черепа. Объединенный сборник научных работ МЗ УССР. К.; 1959.
12. Применение зуфиллина, папаверина, дибазола и платифиллина у больных церебральными формами гипертонической болезни. Тез. докл. IV Всесоюзного съезда невропатологов и психиатров. М.; 1963;2.
13. Применение зуфиллина при церебральной сосудистой патологии. Актуальные вопросы невропатологии и психиатрии. К.; 1963.
14. Гипоксия у больных сахарным диабетом и ее зависимость от методов лечения диабета. Физиология и патология эндокринной системы. Харьков; 1964.
15. Протромбиновый индекс у больных сахарным диабетом. Врачебное дело. 1965;3.
16. Газы крови у больных сахарным диабетом с церебральными сосудистыми осложнениями. Проблемы эндокринологии и гормонотерапии. 1965;3.
17. Церебральные сосудистые осложнения при сахарном диабете. Расстройства мозгового кровообращения. К.; 1965.
18. Синдром Ади у больной тиреотоксической аденомой. Врачебное дело. 1966;4.
19. К дифференциальной диагностике мозговых инсультов у больных сахарным диабетом. Проблемы эндокринологии и гормонотерапии. 1966;4.
20. Артериальное давление у больных сахарным диабетом. Врачебное дело. 1966;1.
21. Диабетические полиневриты. Вопросы патологии нервных стволов. К.; 1966.
22. Диабетические энцефалопатии. Врачебное дело. 1966;9.
23. Актографическое исследование сна у больных сахарным диабетом. Врачебное дело. 1966;12.
24. Высшая нервная деятельность и злокачественные опухоли. К.; 1966 (у співавторстві з І.Т. Шевченком).
25. Содержание 17 кетостероидов в моче больных разными формами диабета. Врачебное дело. 1967;10.
26. Содержание O_2 и CO_2 в артериальной и венозной крови у больных сахарным диабетом с нарушениями мозгового кровообращения. Гипоксические и дистонические состояния, их клиника и терапия. К.; 1967.
27. Патологоанатомические изменения головного мозга при сахарном диабете. Вопросы диагностики и лечения. К.; 1968.
28. Вопросы терапии больных сахарным диабетом с нарушением мозгового кровообращения. Вопросы диагностики и лечения. К.; 1968.
29. Нарушение мозгового кровообращения у больных диабетом в возрасте после 50 лет. Старение и физиологические системы организма. К.; 1969 (у співавторстві з О.А. Ярошем, М.Г. Кирієнком).
30. Поражение периферической нервной системы у больных сахарным диабетом. Заболевание периферической нервной системы. К.; 1970 (у співавторстві з Г.Д. Бобровською).
31. Нарушение мозгового кровообращения у больных церебральным атеросклерозом при наличии сахарного диабета. Проблемы невропатологии. К.; 1970 (у співавторстві з О.А. Ярошем).
32. Невралгия тройничного нерва. Фельдшер и акушерка. 1970;8.
33. Данные ЭЭГ исследования больных сахарным диабетом. Вопросы диагностики и терапии. К.; 1971.
34. Случай разрыва брюшной аорты, симулировавший острый поясничный радикулит. Врачебное дело. 1971;10 (у співавторстві з Л. Потешкіною).
35. Плекситы. Фельдшер и акушерка. 1971;6.
36. Гистаминовая мигрень. Мат-лы науч.-практ. конф. невропатологов. К.; 1975.
37. Патоморфологические изменения мягких мозговых оболочек и коры головного мозга при субарахноидальных кровоизлияниях у больных сахарным диабетом. Мат-лы науч.-практ. конф. невропатологов. К.; 1975 (у співавторстві з О.А. Ярошем).
38. Морфологическая характеристика острой стадии геморрагического и ишемического инсультов у больных сахарным диабетом. Невропатология и психиатрия. К.; 1973. Вып. 3 (у співавторстві з О.А. Ярошем).
39. Генеалогические и конституциональные особенности больных с нарушениями мозгового кровообращения. Мат-лы науч.-практ. конф. невропатологов. К.; 1974.
40. Дактилоскопический способ определения право- и леворукости. Мат-лы науч.-практ. конф. невропатологов. К.; 1974.
41. Случай юношеской спинальной амиотрофии Кугельберга—Валендера у двух родных братьев. Мат-лы науч.-практ. конф. невропатологов. К.; 1974.
42. О лечении больных невритом лицевого нерва. Сб. работ науч.-практ. конф. невропатологов. К.; 1975 (у співавторстві з Т.С. Басовою).
43. Дифференциальная диагностика неврозов и гипоталамических синдромов. Сб. работ науч.-практ. конф. невропатологов. К.; 1975 (у співавторстві з А.С. Гаврильчик, Г.С. Бурляй).
44. Мозговые осложнения при порто-ковальном анастомозе. Сб. работ науч.-практ. конф.

- невропатологов. К.; 1975 (у співавторстві з С.М. Винничуком).
45. Зависимость частоты нарушения мозгового кровообращения от степени солнечной радиации в г. Киеве. Сб. работ науч.-практ. конф. невропатологов. К.; 1976 (у співавторстві з М.Г. Кирієнком).
  46. Роль конституционного фактора в развитии динамических нарушений мозгового кровообращения. Сб. работ науч.-практ. конф. невропатологов. К.; 1976.
  47. Группы крови у лиц, страдающих заболеваниями нервной системы. Вопросы диагностики и лечения. 1975;3 (у співавторстві з М.Г. Голенко).
  48. Наследственные факторы в развитии инсультов. Мат-лы III съезда генетиков и селекционеров Украины. Часть I. К.; 1976.
  49. Клиника, диагностика и лечение неврологических осложнений при сахарном диабете. Методические рекомендации. К.; 1978.
  50. Генетика человека с основами медицинской генетики: учеб. пособ. К.; 1979 (у співавторстві з Г.Д. Бердишевим).
  51. Наследственные заболевания нервной системы и их фенокопии. Информационный листок. МЗ УССР; РЦНМИ. К.; 1980.
  52. Конституционные особенности организма как фактор риска преходящих нарушений мозгового кровообращения. Сб. IV съезда генетиков и селекционеров УССР. К.; 1981.
  53. Дерматоглифика при рассеянном склерозе. Мат-лы IV съезда генетиков и селекционеров имени Вавилова. К.; 1982.
  53. Об атипичных формах рассеянного склероза. Тимус и его влияние на организм. Томск; 1982 (у співавторстві з В.В. Клименко).
  54. Значение наследственности в проблемах рассеянного склероза. Мат-лы I съезда мед. генетиков. К.; 1983.
  55. Микологические особенности нервной системы у больных рассеянным склерозом. Мат-лы VII съезда неврологов и психиатров Украины. К.; 1984.
  56. Конституция больных рассеянным склерозом. Тимус и его роль в иммунных реакциях организма. Томск; 1985.
  57. Нервные болезни. К.; 1985 (у співавторстві з О.А. Ярошем та ін.).
  58. Медицинская генетика. К.; 1990 (у співавторстві з Г.Д. Бердишевим).
  59. Індивідуальна чутливість організму до ліків. Поради лікаря. К.; 1991 (у співавторстві з Н.О. Горчаковою).
  60. Медична генетика. К.; 1993 (у співавторстві з Г.Д. Бердишевим).
  61. Нервові хвороби. К.; 1993 (у співавторстві з О.А. Ярошем та ін.).

Підготували

Н.С. ТУРЧИНА

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Київ

С.А. ГРИШИН

Міжрегіональна академія управління персоналом, Київ